

ALLEEN HOOP OP EEN TOEKOMST DEMPT EXTREMISME

Het gevoel niet gewenst te zijn

30 NOVEMBER 2015 | Rik Coolsaet

België is niet meer een 'vrijhaven voor terroristen' dan andere Europese landen, schrijft **Rik Coolsaet**, die kritiek houdt geen steek. Als ons beleid ergens faalt, dan wel op het vlak van preventie en deradicalisering. 'Er niet bij horen, daar ontspruit de Syriëgang.'

'Het gevoel tegen muren aan te botsen, dat is de rode draad in het verhaal van vele jongeren die naar Syrië trokken.' Nick Hannes

Wie? Hoogleraar aan de UGent en Senior Associate Fellow aan het Egmont Instituut.

Wat? België faalt niet inzake contraterrorisme, wel in zijn deradicaliseringsbeleid.

België, broeihaard van het terrorisme. De Franse oud-minister van Binnenlandse Zaken Charles Pasqua suggereerde het al in 1996. Tien jaar later voerde de internationale pers België opnieuw op als kruispunt van het internationaal terrorisme. Toen kwamen de Verenigde Staten ons land te hulp. Neen, België was geen 'significante vrijhaven' voor terroristische groepen, liet Washington in 2007 weten. Afgelopen vrijdag nam *The*

Economist die rol op zich: laten we ophouden met België te bekritisieren. Een groot deel van Europa is immers in hetzelfde bedje ziek.

Tijd om het 'falen van België' tot zijn ware proporties te herleiden.

Het Belgische contraterrorisme kan bogen op een professioneel verleden. Vroeger dan onze buurlanden werd ons land geconfronteerd met de voorlopers van het hedendaagse jihadi-terrorisme. In 1995 werd een eerste netwerk ontmanteld. Andere volgden. Tientallen terroristen werden veroordeeld. De uitwisseling van informatie met het buitenland verliep goed. De samenwerking tussen politie en inlichtingendiensten, zeker in Brussel, werkte naar behoren. Het Plan Radicalisme creëerde in 2005 zelfs een nieuw raderwerk om de informatie tussen alle diensten, ook op het lokale vlak, te stroomlijnen.

Historisch wantrouwen

Wat is er de afgelopen weken dan fout gelopen? Gebrek aan middelen heeft allicht een rol gespeeld. Tot aan de vrijdelde aanslagen vanuit Verviers, begin dit jaar, kende de Staatsveiligheid weinig vrienden in politieke kringen. Pleidooien voor meer middelen botsten steevast op het historisch wantrouwen tussen politiek en inlichtingendienst. Een tekort van pakweg honderd mensen is voor een kleine inlichtingendienst als de Belgische een ware handicap – zeker als haar opdrachten toenemen, zoals met het Syrië-fenomeen in de lente van 2012.

Of daarnaast sommige onderdelen van het raderwerk slecht gefunctioneerd hebben, onderzoekt Comité I. Maar het falen van België ligt niet in zijn contraterrorismebeleid.

De tijdelijke commissie terrorismebestrijding die deze week in de Kamer start, zal de aangekondigde regeringsmaatregelen tegen het terrorisme onder de loep nemen. We zullen nog een tijd moeten leven met mogelijke (pogingen tot) terreuraanslagen. Als een democratie in gevaar is, dan is minder democratie niet het aangewezen vertrekpunt. Maatregelen in de strijd tegen het terrorisme moeten dan ook proportioneel zijn en liefst tijdelijk, maar vooral niet schadelijk op de lange termijn. Anders riskeren we op termijn te versterken wat we vandaag willen bestrijden, namelijk die vermaledijde 'radicalisering'.

Alle terugkeerders de gevangenis in – maar we weten intussen dat gevangenis broedkamers van bendevoorming zijn. Een enkelband voor wie radicaliseert – maar wie bepaalt wat 'radicaal' is en, vooral, is dat geen vrijheidsbelemmering van mensen die (nog) geen misdrijf begaan hebben? Niet-erkende moskeeën, waar het jihadisme wordt verspreid, sluiten – wie trekt de grens tussen religieuze orthodoxie en jihadistisch extremisme? De Kamerleden zijn vertrokken voor moeilijke discussies.

Wirwar van initiatieven

Deradicalisering is waar België gefaald heeft. De Belgische diplomatie heeft er in 2005 toe bijgedragen dat 'preventie' de eerste prioriteit werd van het Europese contraterrorisme. Maar in eigen land gebeurde dat niet. Tot begin dit jaar was er geen preventiebeleid die naam waardig. Enkele Vlaamse burgemeesters hadden weliswaar in 2013 de eerste stappen gezet. In oktober 2014 richtte Binnenlandse Zaken een unit

‘radicalisme’ op. Maar preventie is een bevoegdheid van de deelstaten en die zijn pas na Verviers wakker geschoten. Er volgde dan een wirwar van initiatieven waarvan niemand de impact meet en die de indruk geven meer mist te spuiten in het al complexe debat over (de)radicalisering.

Vaak zijn die initiatieven gebaseerd op een hardnekkig misverstand: iemand doet op een gegeven ogenblik radicale ideeën op of ontmoet een extremist en plots stuwt dat hem richting terrorisme. Dus gaan we ideeën bestrijden en extremisten opsporen. Zo simpel is het helaas niet.

In plaats van Saudi-Arabië als zondebok op te voeren, kunnen we beter teruggrijpen naar de methodes van het Belgische contraterrorisme uit de beginjaren: zich inleven in de leefwereld van de kandidaat-terrorist (of kandidaat-vertrekker) om het terrorisme bij de wortel aan te pakken. Die aanpak is België gaandeweg uit het oog verloren.

Het is deprimerend om de *Panorama*-uitzending met Johan Lemman uit 1987 opnieuw te bekijken. Of de reportage van Chris De Stoop na de rellen in Vorst, Sint-Joost-ten-Node en Molenbeek in 1991 nog eens te lezen. Daaruit klonk toen al wat de Molenbeekse bokstrainer Tom Flachet in deze krant liet optekenen (*DS 24 november*): ‘Wat we meemaken, is niet een probleem van enkelen, maar van een hele generatie. Niet allen radicaliseren, maar het zal niet ophouden als er niets verandert aan de omstandigheden waarin jongeren in Brussel leven. We moeten hen hoop geven, een perspectief.’

Voedingsbodem

Het gevoel geen toekomst te hebben, tegen muren aan te botsen, niet gewenst te zijn, dat is de rode draad in het verhaal van vele jongeren die naar Syrië trokken. Syrië hoort daarom thuis in het rijtje van afwijkend gedrag als straatbendes, drugstrafiek, rellen, jeugdcriminaliteit – met een *larger-than-life* dimensie erbovenop.

Godsdienst of politiek heeft daar weinig mee te maken. Het is zelfs geen ‘radicalisering’. Er niet bij horen, daar ontspruit de Syriëgang. Wie naar Syrië vertrekt, is als enige verantwoordelijke voor zijn beslissing. Maar als velen dat doen, dan is er een voedingsbodem voor. Wie de afgelopen dertig jaar de angst voor migratie en islam heeft aangewakkerd, is daar mee verantwoordelijk voor.

Door de aanwezigheid van die voedingsbodem is ‘deradicalisering’ vandaag ontzettend moeilijk. Om enige kans op slagen te hebben, moeten we op volgende drie zaken inzetten. Maatwerk: elk ‘radicaliseringstraject’ is verschillend en dus loont alleen een individuele benadering. Openheid: de betrokkene moet bereid zijn te praten en zal dat alleen doen als hij vertrouwen heeft in de tussenpersoon. Perspectief: een negatief vertrekpunt (‘deradicaliseren’) zal falen, want alleen hoop op een toekomst dempt extremisme – en dat betekent meer dan zicht op een gesubsidieerde baan.

De samenleving moet al haar leden het gevoel geven erbij te horen. Misschien kunnen de volksvertegenwoordigers de terreurmaatregelen ook beoordelen in het licht van hun effect op dat gevoel.